

George Moore: Fransız Yazınının Etkileri, Realizm ve Ünlü Yapıtı “Esther Waters”

Erol BARUT*

ÖZET

George Moore (1852-1933) doğalcılığı yansıtan romanı, İngiliz edebiyatına tanıtan İrlandalı bir yazardır. En çok bilinen romanı “Esther Waters” (1894) evlilik dışı doğan bir çocuğu olan dindar genç bir kadının öyküsünü ve güç yaşam koşullarına ve yoksulluğa karşı mücadelesini anlatır.

Yaşamının bir bölümünü Paris’de geçirmiş ve Honore de Balzac, Gustave Flaubert ve Emile Zola gibi Fransız yazarlardan geniş ölçüde etkilenmiştir. İngiltereye geri döndüğü zaman, İngiliz öyküsünü Viktorya dönemindeki saplantılardan arındırmak için uğraşı vermiştir. “Pantomim Oyuncusunun Karısı” romanı, zamanın çağdaşlarının yazım biçimine meydan okumadır. İngiliz düz yazısına yeni bir boyut getirmiştir. George Moore Fransız felsefi romanının biçimini İngiliz romanında kullanmıştır. Bunu yaparken yıkıcılıktan öte yapıcıdır.

SUMMARY

George Moore (1852-1933) is an Irish writer who introduced the naturalistic novel to English literature. His best-known novel, “Esther Waters” (1894) relates the story of a religious young woman with an illegitimate son and her struggles against hardship and poverty.

He spent some of his life in Paris and was greatly influenced by such French writers as Honore de Balzac, Gustave Flaubert and Emile Zola. When he returned to England, he tried hard to liberate English fiction from its Victorian shackles. His novel “A Mummer’s Wife” was a challenge to the contemporary novel of its time. He brought a new form to English prose. He made every effort for clarity of vision. In doing this he was a luminary rather than an incendiary. It is true to say that George Moore used the forms of French philosophical novel in the English one.

* Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngiliz Dili Eğitimi, Öğretim Üyesi, BURSA.

GİRİŞ

George Moore ve romanı “Esther Waters” 19. yüzyılın son çeyreğini sarsan öyküde realizm tartışmalarına önemli bir boyut getirmiştir. Moore’un normal İngiliz yazınsal geleneğinin dışında olması bu sürece ivme kazandırmıştır. Bu durumun gerisindeki nedenlerden biri Moore’un 1852’de Mayo bölgesinde dünyaya gelen bir İrlanda’lı olmasıdır. Babası bölgede önde gelen arazi sahiplerinden biridir. Moore, anne babası Protestan olmasına karşın, dindar yaşam süren katoliklerin elindeki Cizvit okuluna gönderilmiştir. Ancak, Moore çok geçmeden hem dine hem de bilime başkaldırmıştır. Ressamlık eğitimi görmek için Paris’e gider ve Fransa’da yedi yıl kalır. Burada Manet ve Degas gibi önde gelen izlenimcilerle tanışır. Bunların etkilerini daha sonraki dönemlerde yazdığı yazılarda görürüz.

Öte taraftan, Moore İngiltere’de yok denecek kadar az tanınan bir zamanda Mallarmé ve o dönemin şairleriyle bir araya gelir. Çok geçmeden, çağdaş Fransız realist romancılarına ve hepsinden öte Fransız Naturalizm’inin babası olarak tanımlanan Emile Zola’ya yönelir. Zola bilim adamları nasıl kendi materyalini belli koşullarda ne olacağını anlamak için laboratuvarlarda incelerlerse, aynı şekilde romanının da belirli tip ve kalıtımsal yapıdaki karakterlerin toplanması, belli bir çevreye yerleştirilmesi ve bunun davranış yönünden nasıl sonuçlandığının görülmesi gereğine inanmıştır. Bundan amaç belgesel nitelikte tüm ayrıntıların özenle araştırılmasıdır. Gerçekler ancak bu şekilde su üstüne çıkabilir. Moore doğalcılık kuramından derin bir şekilde etkilenir ve bunu uygulamaya yönelir.

George Moore, Fransız roman ve öykü anlatım biçiminin İngiltere’de ahlak’a aykırı bulunduğu bir dönemde, Londra’ya geri döner. Artık kültürel olarak İngilizden çok Fransızdır. 1882’de yazdığı bir makalede Zola’ya övgüler yağdırır. O zamanki İngiliz düşünce biçimiyle bağdaşmayan böyle bir övgü herkesin aklını karıştırır ve büyük bir şaşkınlık yaratır. Bu makaleyi bencil bir ressam ve yaşamındaki üç kadının öyküsünü anlatan George Moore’un “Modern Aşık” adlı romanı izler. Bu romanda o zaman olağan olmayan bir şekilde müstehcenlik görülür. Roman kütüphanelere sokulmaz. Bu bir tür sansürdür. Bunun üzerine, Moore zaman yitirmeden hem kütüphanelere hem de İngiliz kamuoyunun ürkekliğine veryansın ettiği “Bakıma Muhtaç Edebiyat” başlıklı yapıtı üretir. Bu yapıtta doğalcılık öğretilerine bir kez daha değinir.

Moore’un bir sonraki romanı “Pandomim Oyuncusunun Karısı” tutucu ve dindar yetişime ve başının etini yiyen bir kocaya, bir aktöre kaçarak baş kaldıran genç bir kadın hakkındadır. Bu romanda ana karakter sahnede kısa ömürlü bir başarıdan sonra kendisini ölesiye içkiye verir. Besbelli ki bu romanı yazarken Zola’nın gene ayyaşlıkla ilgili yapıtı “L’Assommoir” (1878)’den esinlenmiştir. Moore ele aldığı konuyu özenle inceleyerek, kararlı bir şekilde Zola’nın yolunu tutmuştur. Örneğin, çirkin bir sanayi kentini betimlemek için İngiltere’nin en kasvetli kasabası olarak anlatılan Potteries’deki Hanley’e gider. Kapsamlı bir çalışma için tüm hazırlıklarını en ince ayrıntılarına kadar tamamlar. Öykü taşra

kasabalarında ikinci sınıf tiyatro yaşamıyla ilgili olduğu için yazar bir opera grubuyla birlikte bir çok kez turnelere çıkar ve çeşitli yerlerde bulunur¹. “Pandomim Oyuncusunun Karısı” romanında mutlu sonla nitelenen eski romantik öykü geleneğinden vazgeçilmiştir. Bu nedenle “Pandomim Oyuncusunun Karısı” İngiliz öykü tarihinde bir kilometre taşıdır. Yazar olay örgüsünün koşulların gerektiği gibi sonuçlanmasının, hoş da olmasa gerçekçi olacağı inancındadır.

Moore'un bir diğer romanı “Muslin'de Bir Oyun”dur. 1886'da yazdığı bu romanda bir grup kız arkadaşın yaşamından kesitler verilmektedir. Öyküde kızların cinsel sorunları ve düş kırıklıkları o denli çüretkar bir biçimde anlatılır ki bu durum o zamanki eleştirimlerden yoğun bir tepki alır². Bu romanı daha alt düzeyde bir dizi başka romanlar izlemiş ve 1894'de George Moore'un en büyük yapıtı “Esther Waters” (1894) ortaya çıkmıştır. 1898'de “Evelyn Innes” ve 1901'de “Hemşire Teresa” adlı romanlarını yayınlar. Bu romanlar George Moore'un olgunluk romanı olarak kabul edilir. George Moore 1901'den 1910'a kadar İrlanda'da oturur ve kısa öykülerle incelemeler yazar. 1921'de Londra'ya döner ve son romanı “Helóise ve Abélard”ı yazar ve 1933'de ölür.

“ESTHER WATERS”DE OLAYLAR DİZİSİ

“Esther Waters” çok dindar bir cemaat olan Plymouth Brethren mensubu fakir bir kızdır. Öykü başladığında, onun bir süredir Londra'da hizmetçi olarak çalışmakta olduğunu anlıyoruz. Barfield ailesinin sahibi olduğu South Bowns'da içinde yarış atları ahır da bulunan büyük bir konakta mutfak hizmetçisi olarak çalışmaktadır. Buraya ilk geldiğinde diğer bir hizmetçi, William Latch tarafından sıcak karşılanmış ve onun yardımını görmüştür. Ancak, başlangıçta sivri dilli bir aşçı olan William'in annesiyle yıldızları barışmamış ve bu nedenle de işten kovulma tehlikesini sürekli olarak hissetmiştir. Ancak Bayan Barfield'in kendisi de Plymouth mensubudur ve Esther'i kanatları altına alır. Bayan Barfield ve Esther dini gerekçelerle at yarışlarını onaylamazlar. Ancak çok geçmeden Esther kendisini yarışların cazibesine kaptırır ve William Latch'in düzenlediği müşterek bahisten bir kupon alır. Bu arada Esther William'ı elinden aldığı için diğer bir bayan hizmetçi olan Sarah ile ipleri koparır.

Öte taraftan, hizmetkarların düzenlediği bir baloda Esther'in gözleri kamaştırması, William'in ilgisini çekmesine hız kazandırır. Çok geçmeden bugün için olağan olan ancak o günlerde inanılmaz derecede cesur bulunan ateşli bir aşk yaşarlar. Ne varki, kısa bir süre sonra William Barfield ailesinin kızlarından biriyle kaçır. İşin trajik yönü Esther'in bu sırada William'dan hamile olmasıdır. Bununla beraber, Bayan Barfield, Esther'e bir miktar para ve bonservis verir. Özellikle iyi hal kağıdını alması çok önemlidir. Aksi bir durumda Victoria döneminde, birisinin değil iş bulması bir işe başvurması bile mümkün değildir. Öyle bir durumun düşünülmesi bile irkittir.

¹ Freeman, John. “A Portrait of George Moore in a Study of his Work” (London, 1982)

² Brown, M.J. “George Moore: A reconsideration” (Seattle, Washington, 1975)

Esther baba evine döner. Annesi hasta ve hamile olan Esther'ı bağına basar. Üvey babası onu kabullenmek istemez. Ne var ki, Esther'in kendisini idare edebilecek kazancı olduğunu öğrenince yumuşar. Bununla birlikte içki parası koparabilmek için Esther'in üvey babası, annesini zaman zaman döver. Esther onu sus payı vererek bu durumdan kurtulmak ister. Ancak Esther'in zaten sınırlı olan birikimi hızla suyunu çeker.

Esther'in doğum evinde yaşadıklarının ve özellikle bir doğum sancısının tüm çıplaklığı ile yansıtılması, o dönemin okuyucularını hayrete düşürür. Bu cüretkar anlatım biçimi şaşkınlık yaratır.

Esther, henüz hastanedeyken annesini yitirir ve bebeği ile birlikte ortada kalır. Parasını son kuruşuna kadar harcar. Tam düşkünler evine gitmek için girişimde bulunacağı sırada süt anneliği yapmak üzere bir iş bulur. Bu durumda, Esther kendi çocuğu Jackie'ye bir çocuk bakımevine vermek zorunda kalır. Süt annesi olarak emzireceği çocuk için çok beslenmesi sağlanır. Bu yaşam biçimi onu çok rahatsız eder. Kendi çocuğu dururken başkasının çocuğu için yedirilip içirilmesini hazmedemez. Bunu tutsaklık olarak yorumlar. "Ne hakla, ne hukukla kendi çocuğunu ondan ayırmışlardır?"³ Bunu içine sindiremez ve vicdanı sızlar. Kendisini hayvanlara reva görülen bir kompo içinde görür.

Bir gün çocuğunun rahatsız olduğunu duyar duymaz soluğu onun yanında alır. Çocuğu kollarında nehir kenarına gider. İntihar etmeyi uzun uzun düşünür. Çocuğun hatırı için düşkünler evine sığınır. Düşkünler evi idarecileri ona başka bir iş bulurlar. Esther çocuğunun Bayan Lewis adlı Şefkali bir dulun yanında kalmasını sağlar. Ne var ki, kader ona bir kez daha gülmez. Bu defa da günde 17 saat çalışmaya zorlanır. Jackie'yi merak eder. Ona bir şey olacak diye korkuya kapılır ve bu durum onun sağlığını bozar. Bu işten de ayrılır. Başka bir iş bulur, ancak gayrimeşru bir çocuğu olduğu anlaşılınca işten kovulur. Çocuğunu gizleyerek iyi kalpli insanların yanında bir iş bulur. Buradan da kendisine aşık olan bir gencin evlenme isteği üzerine ayrılmak durumunda kalır. Nihayet, Kensington'da yaşamını roman yazarlığı yaparak kazanan ileri yaşta evlenmemiş Bayan Rice ile karşılaşır. Bayan Rice kibar birisidir. Yaşam ona gülmek üzeredir. Ancak Esther, yirmibeş, ve Jackie altı yaşında ilken Esther Plymouth cemaati mensubu Fred Parsons ile karşılaşır. Esther, Fred Parsons ve tekrar ortaya çıkan William Latch arasında karasızlık yaşar. Olaylar birbirini izler ve kader Esther'i bayan Barfield ile bir kez daha karşılaştırır. Esther Jackie'yi katkısının sürdürür ve sonunda Jackie orduya katılır. Roman Jackie'inin izine çıktığı günlerin birinde annesini ziyaret ederken son bulur.

ELEŞTİRİSEL YORUM

"Esther Waters"un göze çarpan özelliklerinden biri Moore'un yazdığı dönemde pek olağan olmayan ve bugün de o kadar yaygın olmayan bir şekilde ana karakterlerin hemen hemen tümü işçi sınıfından olmasıdır. Romanın mutlu

³ Moore, George, 'Esther Waters', Wordsworth Editions Limited Cumberland House, Hertfordshire, U.K., 1990

sayılabilecek bir şekilde sona ermesi George Moore'un "Esther Waters"da ortaya koyduğu realizm anlayışına örnek teşkil eder. "Muslin'de Bir Oyun"un yayımından sonra, Moore kısmen realizmleri sevecenlikle beslenen, ahlaki ve manevi değerlere derin ilgi ve sevgisi olan Rus romancılarından etkilenecek, Zola ve Naturalizme karşı tepki duymaya başlamıştır. Bununla birlikte, "Esther Waters"de Fransız etkisi çok güçlüdür. Örneğin, Goncourt kardeşlerin 1865'de yazdıkları ve okuma yazma bilmeyen bir hizmetçi kız hakkında bir öykü olan "Germinie Lacerteux"a çok şey borçludur. Ayrıca, Moore kendi pansiyonundaki hizmetçi kızların yaşamını, belgesel nitelikte ayrıntılı bir şekilde gözlemlemiş ve irdelemiştir. Tüm çağdaş İngiliz romancıları realizm gayretlerini küçümser. Özellikle, Hardy'nin "Tess D'ubervilles" romanındaki aşk sahnelerini affedilmez derecede ürkek ve çekingen bularak aşağılamıştır. Belli ki Moore, bilinçli olarak aynı sevişme ve ihanet konularını seçmiş ve hiç bir şeyden çekinmeden herşeyi tüm çıplaklığıyla anlatıp Hardy'nin yapmaya cesaret edemediğini yaparak ona yanıt vermiştir.

Bu arada 1856'da yayımlanan Gustave Flaubert'in "Madame Bovary" romanı da 19. Yüzyıl tüm realist romanlarından en ünlüsü olarak üzerinden durulması gereken yapıtlarından bir diğeridir. "Madame Bovary'deki sevişme konuları Viktorya dönemindeki tutucuların şimşeklerini üzerine çekmiş, kelimenin tam anlamıyla, rezalet olarak nitelenmiş olmasına karşın sadece eğlence olarak değil aynı zamanda sanat yapıtı üretmeye çalışan İngiliz yazarları arasında ilgi uyandırmış ve keskin izler bırakmıştır⁴. "Esther Waters"ı saf Flaubert olarak ileri süren George Moore bu yazarların başında gelir.

"Esther Waters" da Flaubert'in etkisi büyük ölçüde kendisini teknik konularda gösterir. Örneğin, Esther'in Woodview'e ilk gelişini anlatan bölümün başlangıcı, Esther'in uzun süre ve sıkıntılardan sonra oraya geri dönüşünü anlatan bölümün başlangıcı ile hemen hemen aynıdır. Böyle bir yaklaşımla Moore, Flaubert'in denge, bakışım ve biçemdeki başarılı uygulamalarını izlemiş olabilir. Kaldı ki, George Moore ve Flaubert'in romanları ayrıntı, renk, ton ve olaylarının dizilimi yönünde birbirlerine o denli benzerler ki aynı tezgahtan çıkmış halılara benzerler. Burada Flaubert usta, George Moore kalfa konumundadır. "Esther Waters" la George Moore da ustalığa geçişini belgelemiştir.

KAYNAKÇA

1. BROWN, M. J. "George Moore: A Reconsideration" (Seattle, Washington, 1975)
2. FREEMAN, John. "A Portrait of George Moore in a Study of his Work" (London, 1982)
3. HONE, Joseph. "The life of George Moore" (London, 1966)
4. MOORE, George, 'Esther Waters', Wordsworth Editions Limited Cumberland House, Hertfordshire, U. K., 1990.

⁴ Hone, Joseph. "The life of George Moore and his works" (London, 1966)